
Sytuacja na rynku kredytowym

wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych

IV kwartał 2020 r.

Sytuacja na rynku kredytowym

wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych

IV kwartał 2020 r.

Podsumowanie wyników ankiety

Po wcześniejszym bardzo silnym zaostrzeniu polityki kredytowej w reakcji na wybuch pandemii COVID-19, w III kwartale 2020 r. banki ograniczyły restrykcyjność kryteriów udzielania kredytów w segmencie kredytów mieszkaniowych i – bardzo nieznacznie – w segmencie kredytów dla MSP. W przypadku kredytów dla dużych przedsiębiorstw większość banków nie zmieniła swojej polityki, a dla kredytów konsumpcyjnych w ujęciu netto doszło do niewielkiego zaostrzenia kryteriów kredytowych.

Na kształtowanie się polityki kredytowej banków wpływ wywierał wzrost optymizmu po ograniczeniu obostrzeń związanych z pandemią, ale przeważała dalsza niepewność co do rozwoju sytuacji gospodarczej. Czynniki te decydowały również o wielkości popytu na kredyt, przy czym popyt gospodarstw domowych zaczął się lekko odbudowywać, a popyt przedsiębiorstw nadal spadał. W odczuciu banków pomoc publiczna istotnie ograniczyła popyt na kredyt ze strony przedsiębiorstw.

Na IV kwartał banki przewidują łagodzenie polityki kredytowej oraz niewielki wzrost popytu we wszystkich kategoriach kredytów dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych.

Kredyty dla przedsiębiorstw

Polityka kredytowa: brak zauważalnych zmian polityki kredytowej wobec dużych przedsiębiorstw oraz nieznaczne złagodzenie kryteriów wobec małych i średnich przedsiębiorstw motywowane głównie pogorszeniem się sytuacji gospodarczej, w tym branż szczególnie wrażliwych na oddziaływanie pandemii. Zwiększenie marży kredytowej i wymogów dotyczących zabezpieczenia kredytu.

Popyt na kredyt: dalszy spadek popytu, szczególnie na kredyty długoterminowe, spowodowany głównie niższym zapotrzebowaniem na finansowanie środków trwałych i wykorzystaniem środków pomocy publicznej.

Oczekiwania na IV kwartał 2020 r.: łagodzenie polityki kredytowej, szczególnie w segmencie krótkoterminowych kredytów dla sektora MSP. Wzrost popytu we wszystkich segmentach kredytów dla przedsiębiorstw.

Kredyty mieszkaniowe

Polityka kredytowa: złagodzenie kryteriów polityki kredytowej; wzrost marży kredytowej, przy jednoczesnym obniżeniu wysokości wymaganego udziału własnego.

Popyt na kredyt: wzrost popytu w wyniku m.in. zmiany sytuacji na rynku mieszkaniowym.

Oczekiwania na IV kwartał 2020 r.: dalsze złagodzenie kryteriów polityki kredytowej i kontynuacja wzrostu popytu.

Kredyty konsumpcyjne

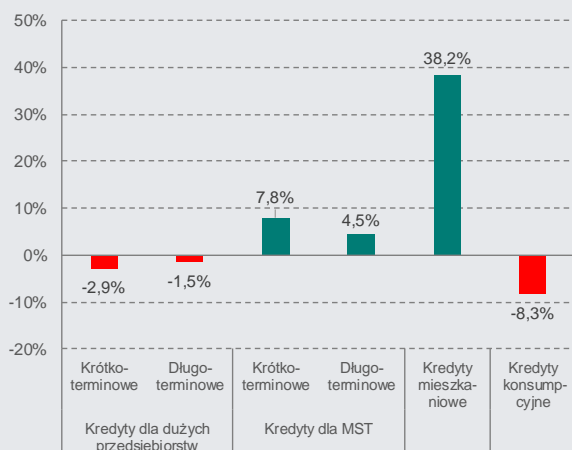
Polityka kredytowa: zaostrzenie (netto) kryteriów polityki kredytowej przy jednoczesnym dużym zróżnicowaniu decyzji poszczególnych banków; zmiana niektórych warunków udzielania kredytów m.in. podniesienie pozaodsetkowych kosztów kredytu, ale również zwiększenie maksymalnej kwoty kredytu.

Popyt na kredyt: zróżnicowane opinie banków co do zmian popytu, netto w sektorze lekkie zwiększenie.

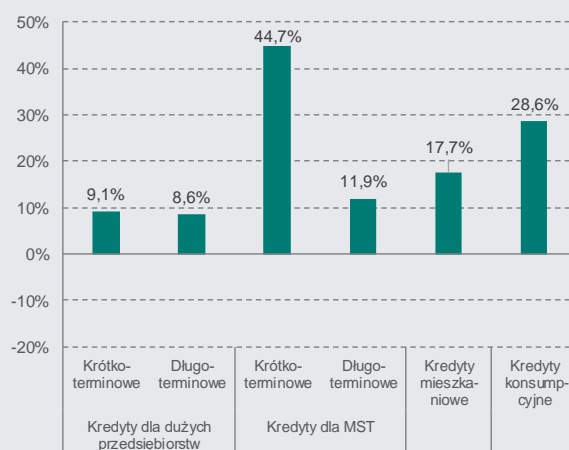
Oczekiwania na IV kwartał 2020 r.: zmiana kierunku dotychczasowej polityki kredytowej i jej złagodzenie. Dalszy wzrost popytu.

Kryteria polityki kredytowej

Kryteria polityki kredytowej w III kw. 2020 r.
(złagodzenie na zielono / zaostrożenie na czerwono)

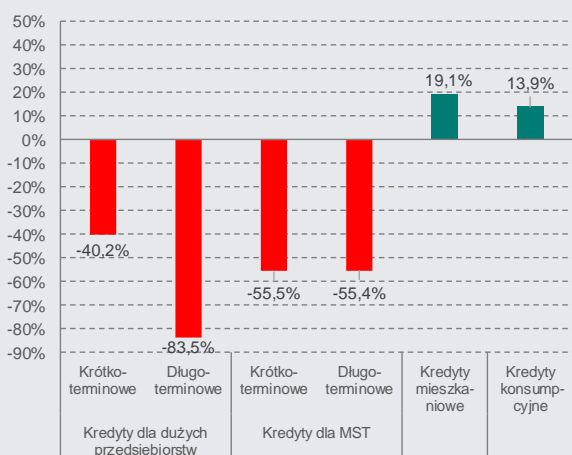

Kryteria polityki kredytowej - przewidywania na IV kw. 2020 r.
(złagodzenie na zielono / zaostrożenie na czerwono)

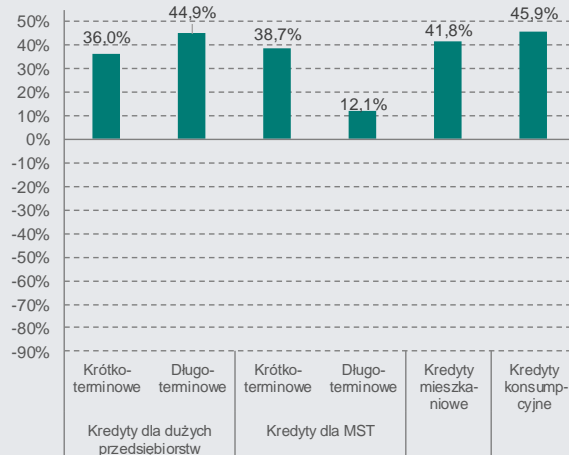

Popyt na kredyty

Popyt na kredyty w III kw. 2020 r.
(wzrost na zielono / spadek na czerwono)

Popyt na kredyty - oczekiwania w IV kw. 2020 r.
(wzrost na zielono / spadek na czerwono)

Wstęp

Celem ankiety jest określenie kierunku zmian polityki kredytowej, tj. kryteriów i warunków udzielania kredytów, a także zmian popytu na kredyty w polskim systemie bankowym. Kryteria udzielania kredytów są rozumiane jako ustalone przez bank minimalne standardy zdolności kredytowej, jakie musi spełnić kredytobiorca, aby uzyskać kredyt. Warunki udzielania kredytów są to cechy umowy kredytu uzgadniane przez bank i kredytobiorcę, w tym marża odsetkowa, pozaodsetkowe koszty kredytu, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenia i maksymalny okres kredytowania.

Ankieta została skierowana do przewodniczących komitetów kredytowych banków. Uzyskane odpowiedzi mogą nie uwzględniać stanowiska innych pionów banku niż pion kredytowy. Ankieta została przeprowadzona na początku października 2020 r. wśród 24 banków, których łączny udział należności od przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w portfelu sektora bankowego wynosi około 89%.

Agregacja danych, które posłużyły do prezentacji wyników, polegała na policzeniu ważonych struktur procentowych odpowiedzi oraz procentu netto, czyli różnicy między odpowiedziami obrazującymi przeciwne tendencje. Zgodnie z przyjętą metodyką słowa określające ilość (większość, połowa, istotny odsetek banków, etc.) odnoszą się do ważonych struktur procentowych, a nie do liczby banków. Wyrażenie „większość banków” należy więc rozumieć jako „ważona aktywnymi większością banków”. Szczegóły dotyczące metodyki obliczeń przedstawiono w załączniku nr 1.

Wyniki ankiety prezentowane są w postaci struktur, tzn. odsetka banków, które wybrały daną opcję odpowiedzi na poszczególne pytania. Odpowiedzi banków na wszystkie pytania są ważone udziałem danego banku w segmencie rynku, którego dotyczy pytanie.

Jeżeli nie zaznaczono inaczej, przytaczane w tekście liczby oznaczające banki raportujące daną zmianę polityki kredytowej bądź popytu na kredyt odnoszą się do procentu netto.

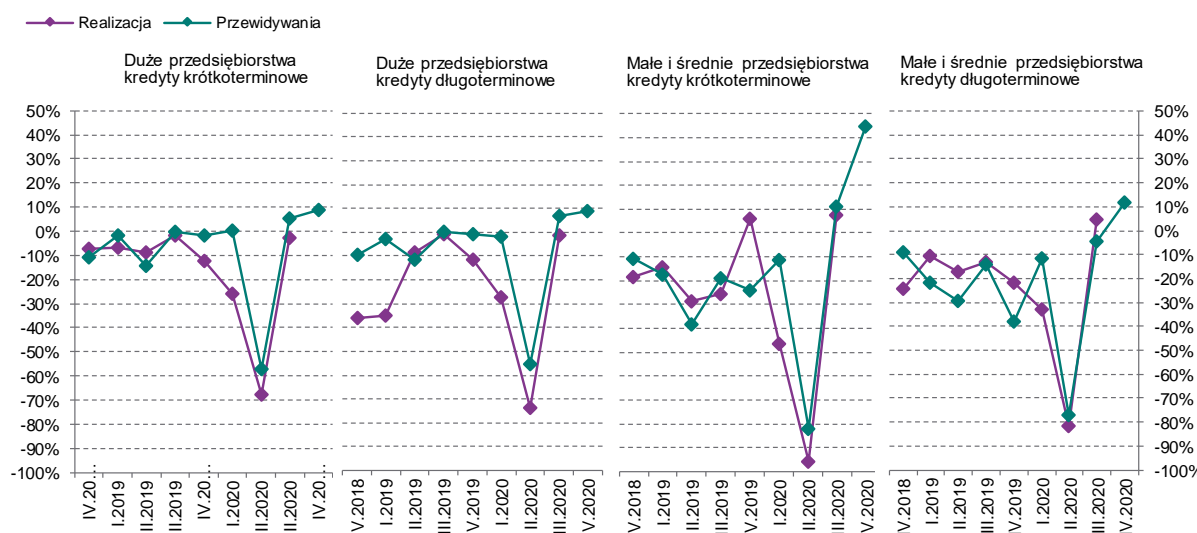
Poniżej przedstawiono tendencje w zakresie stosowanej przez banki polityki kredytowej oraz kształtowania się popytu w III kwartale 2020 r., jak również przewidywania banków na IV kwartał 2020 r.

Kredyty dla przedsiębiorstw

W III kwartale 2020 r. zdecydowana większość ankietowanych banków nie zmieniła kryteriów udzielania kredytów krótko- i długoterminowych dla dużych przedsiębiorstw (procent netto odpowiednio -3% i -2%, zob. wykres 1).

W segmencie kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) polityka kredytowa była różnokierunkowa (18% banków kontynuowało zaostrzenie o znacznej skali, 22% banków złagodziło kryteria), a efektem netto było niewielkie złagodzenie wymogów wobec kredytobiorców (odpowiednio 8% i 5%).

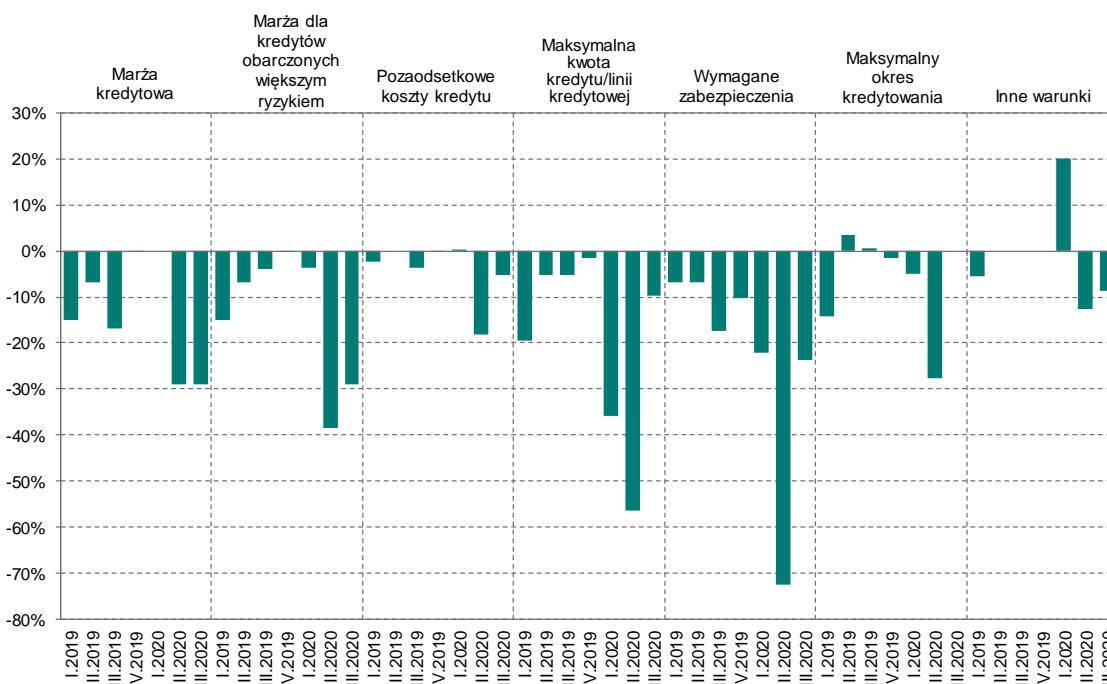
Wykres 1. Kryteria udzielania kredytów dla przedsiębiorstw

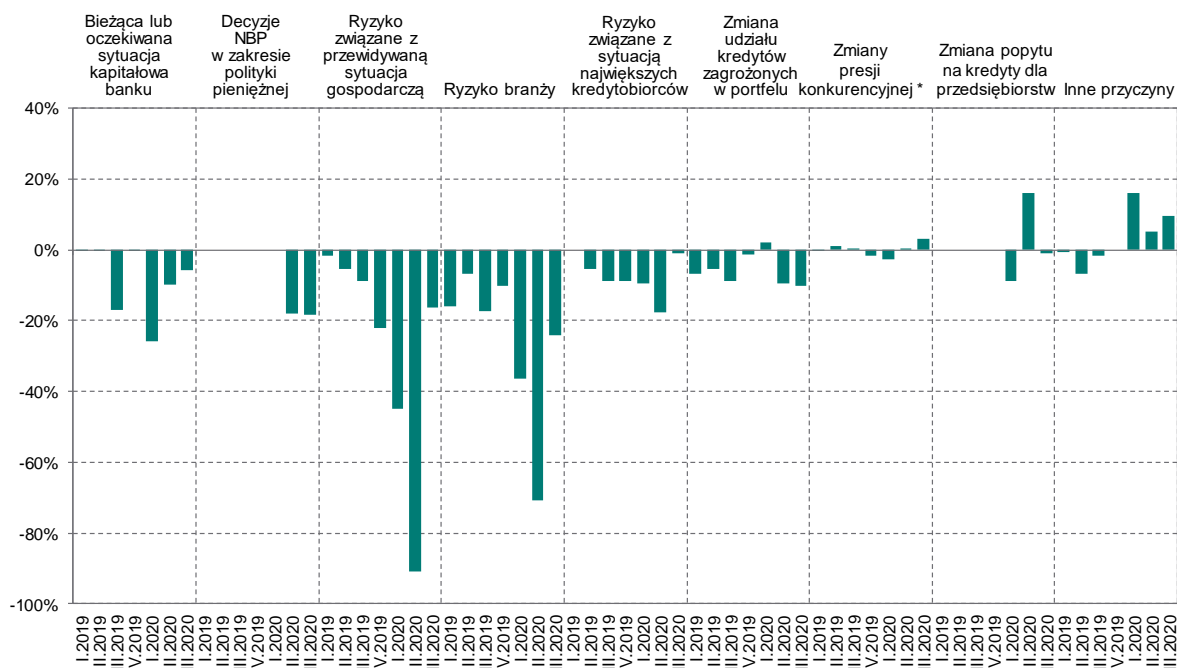
Wykresy zawarte w niniejszym opracowaniu przedstawiają *procent netto*. Dodatnią wartość procentu netto należy interpretować jako złagodzenie polityki kredytowej lub wzrost popytu na kredyty, a ujemną wartość procentu netto – jako zaostrzenie polityki kredytowej lub spadek popytu na kredyty. Szczegółowy opis metodyki obliczeń zawiera Załącznik 1.

Stosunkowo niewielkiej zmianie kryteriów udzielania kredytów towarzyszyło zaostrzenie większości objętych ankietą warunków przyznawania kredytów dla przedsiębiorstw (zob. wykres 2). Banki podniosły m.in. marżę kredytową (-29%) i marżę dla kredytów obciążonych większym ryzykiem (-29%), zwiększyły wymagania dotyczące zabezpieczenia kredytów (-24%). Obniżyły również maksymalną kwotę przyznawanego kredytu (-10%) i podniosły pozaodsetkowe koszty kredytu (-5%).

Wykres 2. Warunki udzielania kredytów dla przedsiębiorstw

Wykres 3. Przyczyny zmian polityki kredytowej

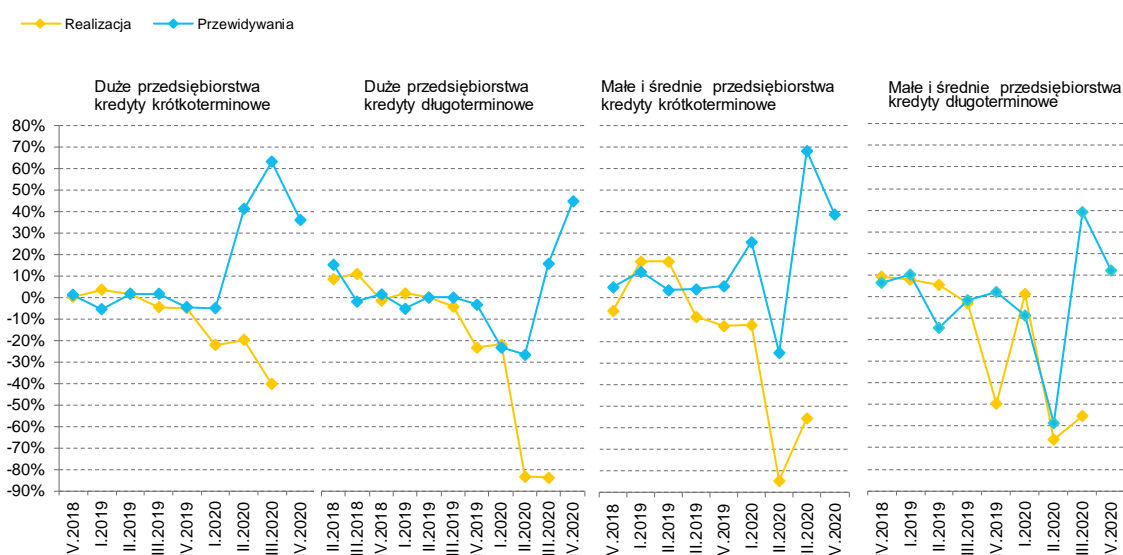

* Banki oceniają zmiany presji konkurencyjnej ze strony: innych banków, nie-bankowych instytucji finansowych oraz rynków finansowych. Na wykresie prezentowana jest średnia arytmetyczna tych ocen.

Banki uzasadniały zaostrzenie polityki kredytowej w III kwartale 2020 r. wzrostem ryzyka przedsiębiorstw działających w branżach najbardziej narażonych na działanie pandemii COVID-19¹ (-24%, zob. wykres 3). Wśród innych czynników wymienili: decyzje NBP w zakresie polityki pieniężnej (-19%), możliwość pogorszenia się sytuacji gospodarczej w kraju (-16%), pogorszenie jakości portfela kredytowego (-10%), a pojedyncze banki – pogorszenie bieżącej i oczekiwanej sytuacji kapitałowej banku (-6%). Jako czynniki łagodzące politykę kredytową pojedyncze banki wskazały, m.in. wzrost presji konkurencyjnej ze strony innych banków (9%).

W III kwartale 2020 r. banki uczestniczące w badaniu zauważyły dalsze osłabienie popytu na kredyty krótko- i długoterminowe dla dużych przedsiębiorstw (-40% i -84%, zob. wykres 4) i dla małych i średnich przedsiębiorstw (-56% i -55%). W przypadku kredytów dla sektora MSP większość banków stwierdziła, że skala spadku popytu była znaczna². Zmiany popytu były zaskoczeniem dla banków, które w poprzedniej edycji ankiety przewidywały szybkie odbicie (procent netto ok. 20-70%). W rzeczywistości jedynie pojedyncze banki wskazały w III kwartale, że popyt na kredyt krótkoterminowy dla MSP wzrósł (8%).

Wykres 4. Popyt na kredyt dla przedsiębiorstw

Banki uzasadniały spadek popytu głównie zmniejszeniem się zapotrzebowania na finansowanie środków trwałych (-50%) oraz – w mniejszym stopniu – na finansowanie zapasów i kapitału obrotowego oraz fuzji i przejęć (odpowiednio -20% i -15%, zob. wykres 5). W opinii banków istotny wpływ na osłabienie popytu miała możliwość uzyskania przez przedsiębiorstwa kredytów z niebankowych instytucji finansowych (-10%). Do innych czynników obniżających popyt banki zaliczyły wsparcie z Polskiego Funduszu Rozwoju i inne formy publicznego wsparcia antykryzysowego (-49%). Zaostrzenie warunków udzielania kredytów należało również do ważnych czynników mniejszego popytu przedsiębiorstw na kredyt

¹ M.in. transport, usługi gastronomiczne i hotelarstwo, turystyka, wynajem nieruchomości komercyjnych, handel detaliczny, budownictwo, obsługa rynku nieruchomości.

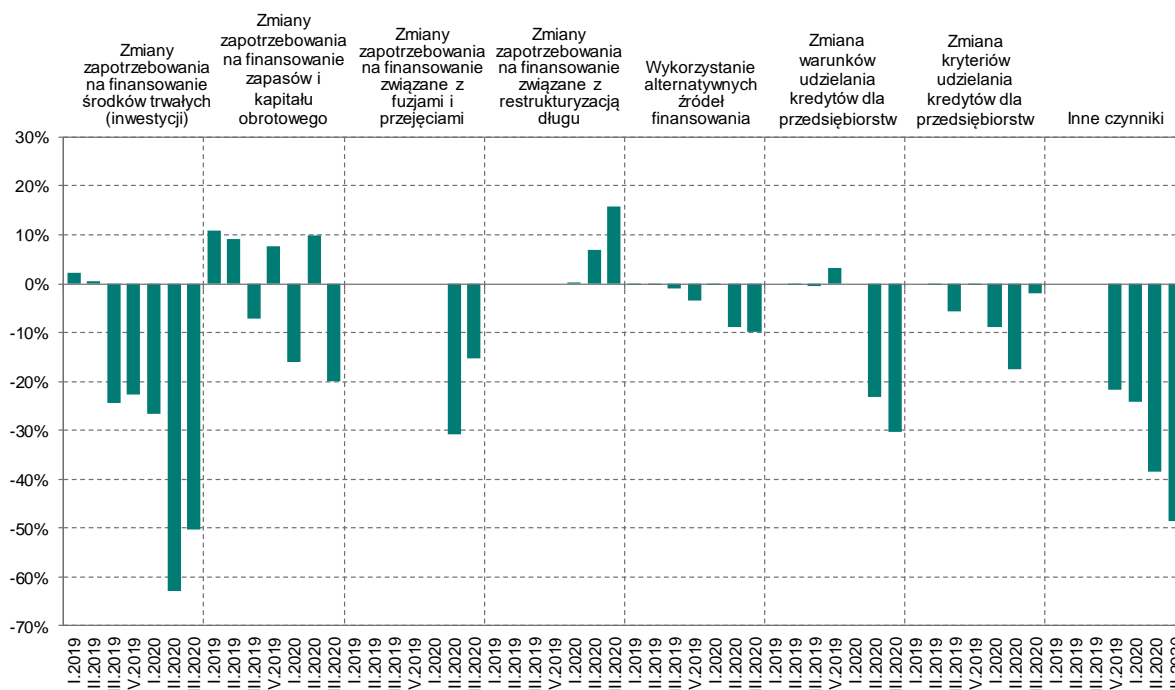
² W pytaniu o skalę zmian (spadek/wzrost) respondenci mają do wyboru odpowiedź znaczny/znaczna oraz nieznaczny/nieznaczna.

(-30%). Część banków odnotowała wzrost popytu, który wynikał ze wzrostu zapotrzebowania na finansowanie związane z restrukturyzacją długu (16%).

Na IV kwartał 2020 r. banki przewidują złagodzenie polityki kredytowej we wszystkich segmentach kredytów dla przedsiębiorstw, przy czym silniejsze w odniesieniu do sektora MSP (45% i 12%, zob. wykres 1). W segmencie kredytów dla dużych przedsiębiorstw pojedyncze banki planują niewielkie złagodzenie polityki (9%).

Banki oczekują, że wraz z zakończeniem się publicznych programów pomocowych zwiększy się popyt na kredyt ze strony dużych (36% i 45%, zob. wykres 4) oraz małych i średnich przedsiębiorstw (39% i 12%).

Wykres 5. Przyczyny zmian popytu na kredyt dla przedsiębiorstw

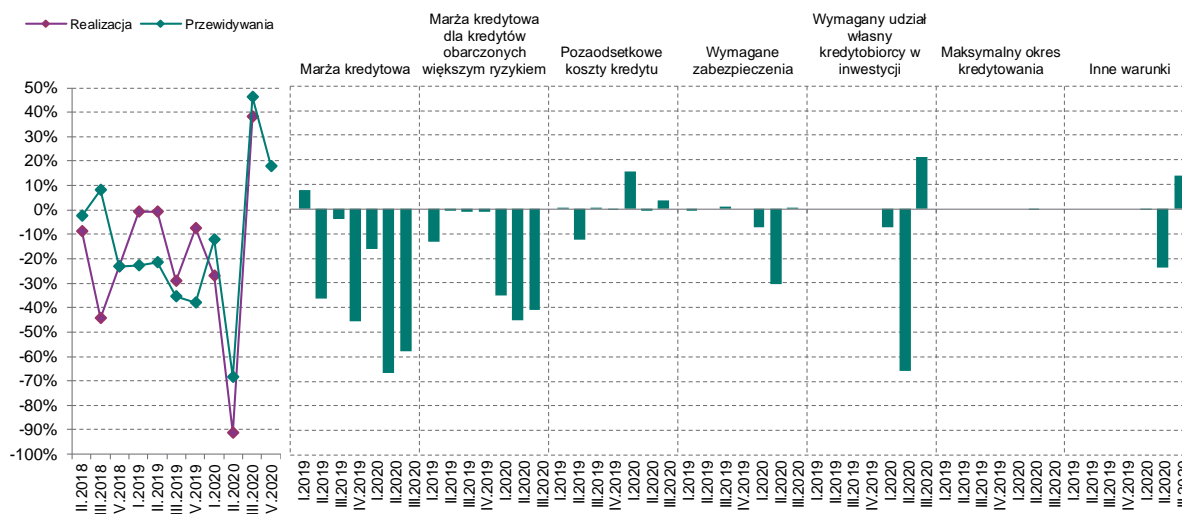
Kredyty dla gospodarstw domowych

Kredyty mieszkaniowe

W III kwartale 2020 r. banki złagodziły kryteria udzielania kredytów mieszkaniowych (38%, zob. wykres 6). Banki zmieniły niektóre warunki udzielania kredytów, m.in. kolejny raz podniosły marżę kredytową i marżę dla kredytów obciążonych wyższym ryzykiem (odpowiednio -58% i -41%, zob. wykres 6), ale jednocześnie obniżyły wielkość wymaganego udziału własnego kredytobiorców (21%).

Do złagodzenia polityki kredytowej skłonił banki m.in. spadek ryzyka pogorszenia się sytuacji gospodarczej i na rynku mieszkaniowym (10% i 8%) oraz wzrost presji konkurencyjnej ze strony innych banków uniwersalnych i banków hipotecznych (odpowiednio 17% i 6%). Z kolei na zaostrzenie polityki kredytowej największy wpływ w opinii banków miały decyzje NBP w zakresie polityki pieniężnej, a także możliwość pogorszenia się sytuacji kapitałowej banku (odpowiednio: -43% i -10%, zob. wykres 7).

Wykres 6. Kryteria i warunki udzielania kredytów mieszkaniowych

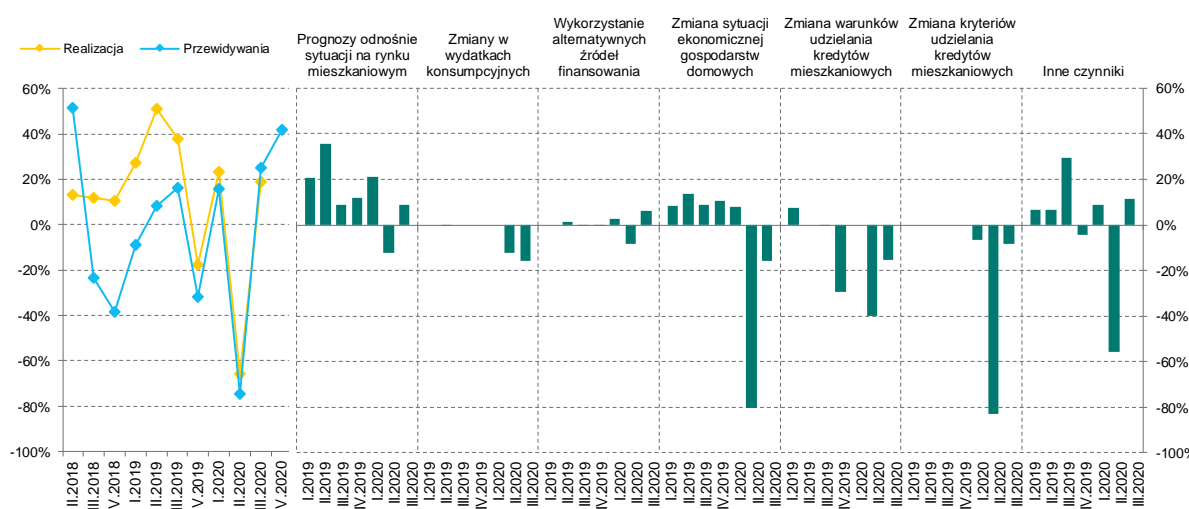

Wykres 7. Przyczyny zmian polityki kredytowej – kredyty mieszkaniowe

*Banki oceniają zmiany presji konkurencyjnej ze strony: innych banków, niebankowych instytucji finansowych oraz rynków finansowych. Na wykresie prezentowana jest średnia arytmetyczna tych ocen.

Wykres 8. Popyt na kredyty mieszkaniowe i przyczyny jego zmian

W III kwartale 2020 r. banki odczuły wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe (19%, zob. wykres 8), przy czym około 1/3 respondentów wskazała na wzrost popytu o znacznej skali. W opinii ankietowanych instytucji przyczyniła się do tego głównie zmiana sytuacji na rynku mieszkaniowym (31%, zob. wykres 8).

Do wzrostu popytu przyczynił się również spadek wielkości kredytowania nieruchomości mieszkalnych przez inne banki (9%) i wzrost zainteresowania gospodarstw domowych lokowaniem oszczędności na rynku mieszkaniowym (9%). Banki wskazały inne nieobjęte ankietą czynniki (12%) wpływające na wzrost popytu, m.in. wzrost optymizmu po zniesieniu ograniczeń związanych z pandemią.

W IV kwartale 2020 r. banki spodziewają się dalszego, choć nieznacznego łagodzenia polityki kredytowej (17%, zob. wykres 6) i kontynuacji wzrostu popytu na kredyty mieszkaniowe (42%, zob. wykres 8).

Kredyty konsumpcyjne

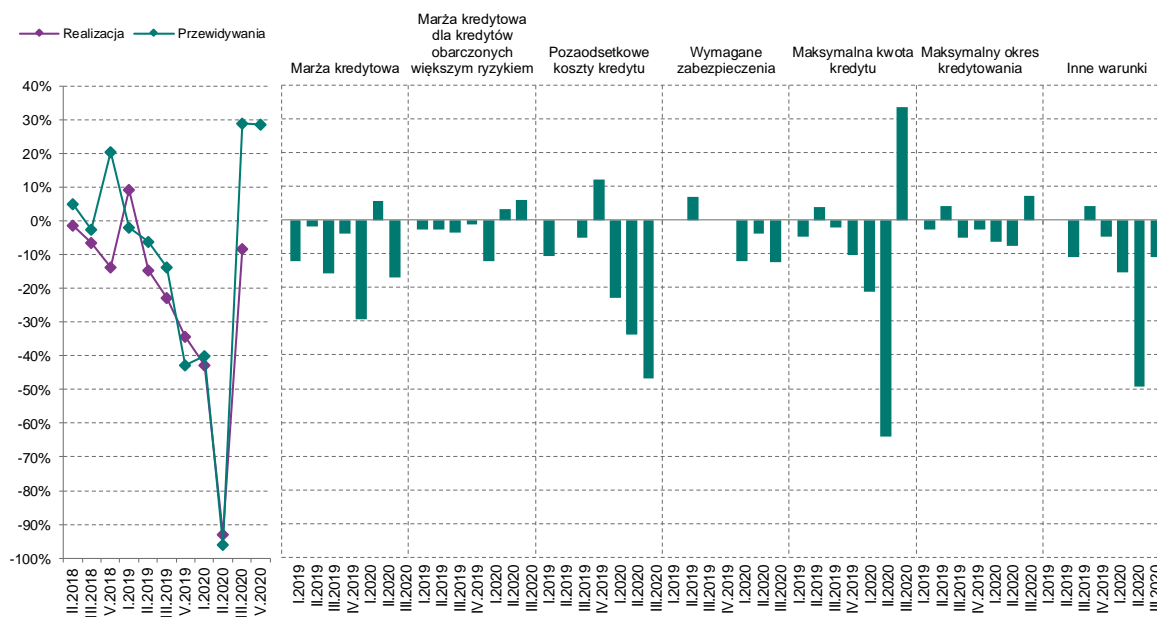
W III kwartale 2020 r. banki zaostrzyły politykę kredytową w segmencie kredytów konsumpcyjnych, ale skala zaostrzenia była znacznie mniejsza niż w II kwartale (-8% vs -93%, zob. wykres 9). Decyzje poszczególnych banków biorących udział w ankiecie były zróżnicowane. W około 1/3 banków klienci mogli zaciągnąć kredyt konsumpcyjny przy nieznacznie mniejszych wymaganiach niż w II kwartale, a w ok. 40% banków kryteria udzielania kredytów zostały kolejny raz zaostrzone.

Banki zaostrzyły również niektóre warunki udzielania kredytów, w tym przede wszystkim podniosły pozaodsetkowe koszty kredytu (-47%, zob. wykres 9), a także zwiększyły wymagania odnośnie do zabezpieczenia kredytu (-13%). Jednocześnie banki zwiększyły maksymalną kwotę kredytu (33%) i wydłużyły okres kredytowania (7%).

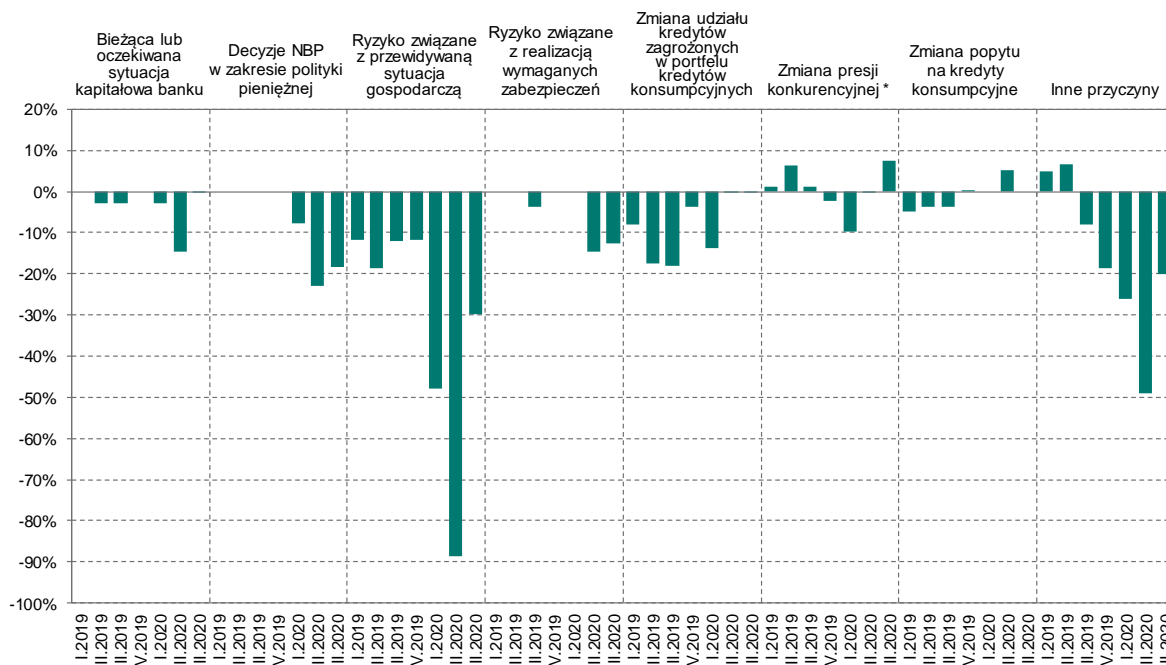
W opinii ankietowanych podmiotów do zaostrzenia polityki kredytowej w segmencie kredytów konsumpcyjnych przyczyniły się przede wszystkim obawy co do dalszego rozwoju sytuacji gospodarczej³ (-30%, zob. wykres 10), a także decyzje NBP w zakresie polityki pieniężnej (-18%), wzrost ryzyka związanego z realizacją wymaganych zabezpieczeń (-13%) oraz inne nieobjęte ankietą czynniki (-20%), m.in. wzrost ryzyka związanego z oddziaływaniem pandemii COVID-19. Niewielka grupa banków złagodziła politykę kredytową pod wpływem wzrostu presji konkurencyjnej ze strony innych banków (15%).

³ Przy kredytach mieszkaniowych inna grupa banków wskazała perspektywy gospodarcze jako czynnik sprzyjający łagodzeniu polityki kredytowej.

Wykres 9. Kryteria i warunki udzielania kredytów konsumpcyjnych

Wykres 10. Przyczyny zmian polityki kredytowej – kredyty konsumpcyjne

*Banki oceniają zmiany presji konkurencyjnej ze strony: innych banków i niebankowych instytucji finansowych. Na wykresie prezentowana jest średnia arytmetyczna tych ocen.

Opinie ankietowanych banków co do kierunku zmian popytu na kredyty konsumpcyjne w III kwartale 2020 r. były zróżnicowane (procent netto 14%, zob. wykres 11). Niektóre banki uznały, że miał on tendencję wzrostową (35%), a inne – spadkową (-21%). Banki uzasadniały wzrost popytu m.in. wzrostem zapotrzebowania na finansowanie zakupu dóbr trwałego użytku (10%, zob. wykres 11). Z kolei spadek popytu uzasadniano, m.in. wzrostem wykorzystania przez gospodarstwa domowe alternatywnych źródeł finansowania, w tym kredytów udzielonych przez inne banki (-13%) oraz własnych oszczędności (-5%).

Wykres 11. Popyt na kredyty konsumpcyjne i przyczyny jego zmian

Na IV kwartał 2020 r. banki przewidują zmianę kierunku polityki kredytowej i nieznaczne jej złagodzenie (29%, zob. wykres 9) oraz dalszy wzrost popytu na kredyty konsumpcyjne (46%, zob. wykres 11).

Załącznik 1

Metodyka

Wyniki ankiet prezentowane są w postaci struktur, tzn. odsetka banków, które wybrały daną opcję odpowiedzi na poszczególne pytania. Odpowiedzi banków są ważone udziałem danego banku w segmencie rynku, którego dotyczy pytanie⁴.

Znaczenie poszczególnych banków w danym segmencie rynku reprezentują udziały należności danego banku w należnościach wszystkich 24 banków, które odpowiedziały na ankietę, w rozbiciu na poszczególne kategorie należności. Poniższa tabela prezentuje segment rynku, którego dotyczą poszczególne pytania, i kategorię należności, która posłużyła do obliczenia udziałów poszczególnych banków w danym segmencie rynku.

Tabela 1. Segment rynku i odpowiadająca mu kategoria należności uwzględniona przy liczeniu wag

Nr. pytań	Segment rynku	Kategoria należności
1, 4, 6, 7	Kredyty krótkoterminowe dla małych i średnich przedsiębiorstw	Należności od małych i średnich przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji do 1 roku łącznie z rachunkiem bieżącym
1, 4, 6, 7	Kredyty krótkoterminowe dla dużych przedsiębiorstw	Należności od dużych przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji do 1 roku łącznie z rachunkiem bieżącym
1, 4, 6, 7	Kredyty długoterminowe dla małych i średnich przedsiębiorstw	Należności od małych i średnich przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji powyżej 1 roku
1, 4, 6, 7	Kredyty długoterminowe dla dużych przedsiębiorstw	Należności od dużych przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji powyżej 1 roku
2, 3, 5	Kredyty dla przedsiębiorstw ogółem	Należności ogółem od przedsiębiorstw i spółek państwowych, przedsiębiorstw i spółek prywatnych oraz spółdzielni i przedsiębiorców indywidualnych
8, 9, 10, 13, 14, 16, 17	Kredyty mieszkaniowe dla gospodarstw domowych	Kredyty mieszkaniowe dla osób prywatnych
8, 11, 12, 13, 15, 16, 17	Kredyty konsumpcyjne i inne dla gospodarstw domowych	Należności ogółem od osób prywatnych pomniejszone o kredyty mieszkaniowe dla osób prywatnych

Uwaga: Wszystkie kategorie należności dotyczą rezydentów.

Źródło: NBP.

⁴ Ważenie odpowiedzi poszczególnych podmiotów jest często stosowanym rozwiązaniem przy opracowywaniu wyników ankiet typu jakościowego. Por. M. Bieć „Test koniunktury. Metody, techniki, doświadczenia”, Prace i materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego, Nr 48, SGH, 1996, str. 71-114.

Poszczególным odpowiedziom przypisywana jest zatem waga, będąca udziałem banku w danym segmencie rynku. Przy liczeniu wag uwzględniono średni stan należności danej kategorii w pierwszym i drugim miesiącu kwartału poprzedzającego kwartał, którego dotyczy ankieta⁵.

Oprócz struktur dla każdej odpowiedzi policzono tzw. procent netto, który jest różnicą między odsetkami odpowiedzi pokazującymi przeciwne kierunki zmian. Wielkość ta pokazuje zatem ogólną tendencję w danym segmencie rynku. Sposób liczenia procentu netto dla poszczególnych pytań zawiera tabela 2.

Tabela 2. Sposób liczenia procentu netto

Nr. pytań	Definicja procentu netto
1, 8	Różnica między sumą odpowiedzi „znacznie złagodzone” i „nieznacznie złagodzone” a sumą odpowiedzi „znacznie zaostrzone” i „nieznacznie zaostrzone”. Ujemny wskaźnik oznacza tendencję do zaostrzania kryteriów
2, 9, 11	Różnica między sumą odpowiedzi „znacznie złagodzone” i „nieznacznie złagodzone” a sumą odpowiedzi „znacznie zaostrzone” i „nieznacznie zaostrzone”. Ujemny wskaźnik oznacza tendencję do zaostrzania warunków
3, 10, 12	Różnica między sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej” i „nieznaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej” a sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej” i „nieznaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej”. Ujemny wskaźnik oznacza, że dany czynnik w większym stopniu przyczynił się do zaostrzenia niż złagodzenia polityki kredytowej.
4, 13	Różnica między sumą odpowiedzi „wzrósł znacznie” i „wzrósł nieznacznie” a sumą odpowiedzi „zmniejszył się znacznie” i „zmniejszył się nieznacznie”. Dodatni wskaźnik oznacza wzrost popytu.
5, 14, 15	Różnica między sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na wzrost popytu” i „nieznaczny wpływ na wzrost popytu” a sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na spadek popytu” i „nieznaczny wpływ na spadek popytu”. Dodatni wskaźnik oznacza, że dany czynnik oddziaływał na wzrost popytu, ujemny – na spadek.
6, 16	Różnica między sumą odpowiedzi „zostanie znacznie złagodzona” i „zostanie nieznacznie złagodzona” a sumą odpowiedzi „zostanie znacznie zaostrzona” i „zostanie nieznacznie zaostrzona”. Dodatni wskaźnik oznacza oczekiwane złagodzenie polityki kredytowej.
7, 17	Różnica między sumą odpowiedzi „wzrośnie znacznie” i „wzrośnie nieznacznie” a sumą odpowiedzi „zmniejszy się znacznie” i „zmniejszy się nieznacznie”. Dodatni wskaźnik oznacza oczekiwany wzrost popytu.

Źródło: NBP.

⁵ Na czas opracowywania wyników ankiety nie są dostępne dane dotyczące stanu należności w poszczególnych bankach w trzecim miesiącu tego kwartału ze względu na ok. trzytygodniowe opóźnienie w raportowaniu.

www.nbp.pl

